

Bevezetés

Most, hogy ezeket a sorokat írom, akkora szakállam van, hogy Mózesre hasonlítok vele. Vagy Abe Lincolnra. Vagy Ted Kaczynskira*. Néztek már mindegyiknek a három közül.

Nem afféle jól ápolt, társadalmilag simán elfogadható szakállról van szó. Inkább burjánzó szőrtömegről, amely egyre terjeszkedik a szemem felé, és bőven a nyakam alá lóg le.

Korábban sosem hagytam ennyire elvadulni arcszőrzetemet, úgyhogy ez igen különös és megvilágító erejű tapasztalat lett. Beléphettem a szakállas pasasok titkos testvériségébe – odabólintunk egymásnak az utcán, s szánk sarkában bölcs félmosoly játszik. Nemegetszer megesett, hogy idegenek léptek oda hozzám, hogy megcirógassák a szakállamat, mintha valami labrador retriever kölyök lenne, esetleg várandós női pocak.

Megszenvedtem a szakállamért. Akadt már bele dzsekik cipzárjába, és kétéves, meglepően jó erőben lévő fiam is többször megráncigálta. Feltűnően sok időt töltöttem azzal, hogy a repülőtéri biztonsági szolgálat különféle kérdéseire válaszoltam.

Előfordult, hogy megkérdezték tőlem, nem Smithnek hívnak-e, és nem köhögéscsillapító cseppekben utazom-e a testvéremmel közösen. Hetente legalább háromszor felmerül a ZZ Top rocczenekar neve is. Volt, hogy a járókelők oda-

* T. K.: az „Unabomberként” ismert őrült terrorista.

kiáltottak nekem: „Hahó, Gandalf!”. Egyvalaki még Steven Seagalnek is hitt, amit érdekesnek tartottam, tekintve, hogy e színészek egyáltalán nincs szakálla.

Megszenvedtem a viszketést és a hőséget. Legalább egyheti fizetésemet költöttem el balzsamokra, kencékre, olajakra és regenerálószerre. Szakállam időről időre átmeneti szállást nyújtott cappuccinohabnak és lencselevesnek. És bizonyos személyeket képes volt teljesen kiborítani: mind ez ideig két kislány tört ki zokogásban a láttán, egy kisfiú pedig a mamája mögé bújt ijedtében.

Pedig én aztán senkinek semmi rosszat nem akarok. Az arcszörzet egyszerűen csak a legfeltűnőbb megjelenési formája annak a spirituális kalandnak, amelybe egy éve kezdtem bele.

Célkitűzésem mindössze ennyi volt: pontosan úgy akarom élni, ahogy az a Bibliában van. Pontosabban, amennyire csak lehet, szerettem volna szó szerint követni a Bibliában foglaltakat. Engedelmeskedni a Tízparancsolat törvényeinek. Szaporodni és sokasodni. Szeretni felebarátomat. Jövedelem után tizedet fizetni. Ezeken kívül pedig betartani gyakran semmibe vett szabályokat is: kerülni a kevert szálakat tartalmazó ruhadarabokat; megkövezni a házasságtörőket; és természetesen, nem nyírni kerekdedre hajzatomat, és nem csúfítani el szakállam végét sem (Mózes III. könyve 19:27). Megpróbálom úgy betartani a Bibliában foglaltakat, hogy közben nem válogatok, nem finnyáskodom, nem szemelgetek.

Saját háttteremről: kifejezetten világiasnak számító családban nőttem fel New Yorkban. Hivatalosan zsidó lennék, de nagyjából annyira vagyok az, amennyire az Olive Garden olasz étteremnek számít. Vagyis nem nagyon. Nem jártam zsidó iskolába, nem ettem maceszt. A családom akkor került a legközelebb a judaizmushoz, amikor elővezette az asszi-

milálódás egyik paradox mintapéldáját: Dávid-csillagot bigyesztett a karácsonyfa tetejére.

Nem mintha a szüleim bármikor is elítélték volna a vallást. Egyszerűen csak sosem volt a mi ügyünk. Az ég szerelmére, mégiscsak a huszadik században éltünk! A mi házunkban a spiritualitás szinte már tabunak számított – nagyjából azon a szinten volt, mint apám fizetése vagy az, hogy a húgom szegfűszeges cigarettákat szív.

A Bibliával való találkozásaim rövidnek és felszínesnek voltak mondhatók. Volt egy szomszédunk, Schulze tiszteletes, egy kedves evangélikus lelkész, aki rendkívüli módon emlékeztetett Thomas Jeffersonra. (Jut eszembe, Schulze tiszteletes fiából színész lett, és talán fura, de ő játszotta az ijesztő papot a *Maffiózók*ban.) Schulze tiszteletesnek ragyogó történetei voltak a hatvanas évek ülősztrájkjairól, ha viszont Istenről kezdett beszélni, az számomra olyan volt, mintha valami idegen nyelven szólalt volna meg.

Részt vettem jó pár bar micván is, ahol a szertartás alatt elbambultam, és főleg azzal foglalkoztam, hogy megpróbáljam kitalálni, kinek lehet kopasz a feje a kipa alatt. Apai nagyapám temetésén óriási meglepetésemre egy rabbi beszélt. Hogyan magasztalhat egy rabbi olyan valakit, akivel még csak nem is találkozott soha? Az egész eléggé aggasztónak tűnt.

Nagyjából ennyi volt, ami nekem gyerekkoromban a vallásból jutott.

Már akkor agnosztikus voltam, amikor még azt sem tudtam, hogy mit jelent a szó. Ez részben a Gonosz létének problémájára vezethető vissza. Ha van Isten, miért hagyja, hogy létezessenek háborúk, betegségek és Ms. Barker is, aki a negyedik tanítónénim volt, és aki arra kényszerített minket, hogy rendezzünk cukormentes sütívásárt? Isten gondolata azonban elsősorban is teljesen fölöslegesnek tűnt. Miért is volna szükségünk egy láthatatlan és nesztelen istenségre?

Lehetséges, hogy létezik, de erről ebben az életben már nem fogunk megbizonyosodni.

A felsőoktatás kicsit sem segítette elő spirituális fejlődésemet. Világi egyetemre jártam, ahol nagyobb esély volt arra, hogy Wicca-szertartások szemiotikáját tanulmányozzuk, mint arra, hogy megismerjük a zsidó-keresztény hagyományt. Amikor pedig mégis foglalkoztunk a Bibliával, akkor irodalomként fogtuk fel, akárcsak valami dohos, réges-régi könyvet, amelynek az igazságtartalma nagyjából annyi, mint Spenser *Tündérr királynő* című lovageposzának.

Természetesen tanultunk vallástörténetet. Tudtuk, hogy az emberiség több nagy vívmánya mögött hajtóerőként ott a Biblia: ilyenek a polgárjogi mozgalmak, a jótékonyági szervezetek létrejötte, a rabszolgaság eltörlése. És tudtuk azt is, hogy gyakran a Bibliával igazolták a legszörnyűbb tetteket: a háborút, a népiirtást és mások leigázását.

Hosszú ideig úgy gondoltam, hogy bár sok jótéteménye van a vallásnak, mégis túlságosan kockázatos a mi modern világunk számára. Túl sok lehetőség van benne a visszaélésre. Úgy képzeltem, lassan-lassan majd elszorad, mint a többi idejétmúlt dolog. A tudomány töretlenül halad előre. Hamarosan az új felvilágosodás paradicsomában fogunk élni, ahol minden döntés mögött valami Spockéra hajazó vaslogika húzódik meg.

Mint az már nyilván feltűnt, egészen látványosan nagyot tévedtem. A Biblia hatása – és a vallásé mint olyané – továbbra is megmaradt, sőt, tán még erősebb, mint gyerekkoromban volt. Ezért aztán az utóbbi években valóságos mániámmá lett a vallás. Elképzelhető, hogy a világ népeiségének felét téveszmék irányítsák? Vagy az én borzalmas jellemhibám az, hogy teljességgel vak vagyok a spiritualitásra? Lehetséges, hogy kimarad az életemből valami fontos és emberi tapasztalat, mint amikor valaki úgy éli le az életét, hogy sosem hallja Beethoven zenéjét vagy sosem lesz szerelmes? És ami most a legfon-

tosabb, lett egy kisfiam: ha kiderülne, hogy a vállalatlanság egyfajta hiányosság, nem akarnám ezt átörökíteni rá is.

Szóval ráébredtem, hogy tanulmányoznom kell a vallást. Csak azt nem tudtam, hogyan kezdjek neki.

Az ötlet végül is családon belül született meg, Gil nagybátyám jóvoltából. Illetve, egészen pontosan ő csak az ex-nagybátyám. Gil a nagynénémet vette feleségül, majd néhány éven belül el is vált tőle, de továbbra is családunk legellentmondásosabb alakja marad. Rokonaim mind szélsőségesen világi emberek, Gil azonban ezt azzal ellensúlyozza, hogy jó eséllyel ő a világ legvallásosabb embere. Spirituális szempontból mindenevő. Zsidóként kezdte az életét, majd hinduvá lett, később pedig gurunak nevezte ki magát, és nyolc hónapon át ücsörgött egy padon Manhattanben úgy, hogy egyetlen szó sem hagyta el a száját. Hippiszekttát alapított New York állam északi részén, aztán megtért az evangéliumi kereszténységre, legújabb reinkarnációja szerint pedig ultraortodox zsidó Jeruzsálemben. Elképzelhető, hogy valamelyik korszakát kifelejtettem – mintha rémlene, hogy egy ideig sintoista is lett volna –, de szerintem így is világos, miről van szó.

Spirituális fejlődése során volt egy pillanat, amikor Gil úgy határozott, hogy követni fogja a Biblia útmutatásait. Még hozzá abszolúte szó szerint. A Biblia azt mondja, hogy kösd a kezedbe a pénzt (Mózes V. könyve 14:25), így hát Gil kivett háromszáz dollárt a bankból, és egy szál cérnával tenyeréhez kötözte a bankjegyeket. A Biblia úgy rendelkezik, hogy a zsidók „készítsenek magoknak bojtokat az ő ruháik szegleteire” (Mózes IV. könyve 15:38)*, ennek okán tehát Gil fonalat vásárolt egy fonalszaküzletben, legyártott egy

* A magyar fordítás a szentírási helyeket a Károli-biblia felhasználásával adja vissza.

halom pompont, majd ezeket inggallérjához és kézelőjéhez erősítette. A Biblia szerint pénzt kell adni az özvegyeknek és árváknak, ezért aztán az utcán sétálva meginterjúvolta az embereket, hogy véletlenül nem özvegyek, illetve árvák-e, hogy aztán némi pénzt nyomhasson a markukba.

Körülbelül másfél éve valami szendvicsbárban ebéd közben éppen Paul nevű barátomnak meséltem Gil bizarr életmódjáról, amikor megvilágosodásom támadt. *Ez az!* Nekem is szó szerint kell követnem a Biblia útmutatásait! Erre több okom is volt.

Először is, mivel a Biblia azt követeli, hogy igazat szóljak (Példabeszédek, 26:28), be kell vallanom, hogy ezen okok egy része e könyv megírásával kapcsolatos. Pár évvel ezelőtt megjelent egy könyvem, amely arról szólt, hogyan olvastam végig az *Encyclopaedia Britannicát*, az összes kötetet A-tól Z-ig, illetve egészen pontosan „a-ak”-tól (kelet-ázsiai zene) „Żywiec”-ig (söréről híres városka Lengyelország déli részén). Mihez kezdjek ezután? Az egyetlen intellektuális elfoglaltság, amely méltónak mutatkozhat e megkezdett kaland folytatására, csakis az lehetett, hogy végigtanulmányozom a világ legnagyobb hatású könyvét, minden idők legnépszerűbb bestsellerét, a Bibliát.

Másodszor pedig, úgy véltem, ez a projekt lehetne a belépőm a spirituális világba. Nem egyszerűen csak tanulmányoznám a vallást, hanem szó szerint megélném. Ha (ahogy azt mondják) van valahol a szívemben egy Isten formájú űr, akkor azt ennek a küldetésnek a során sikerülhet betöltenem. Ha létezik rejtett, misztikus énem, ez az év biztosan a felszínre fogja hozni. Ha meg akarnám érteni őseimet, akkor itt az alkalom, hogy egy évig úgy éljek mint ők – bár a leprától talán eltekintenek.

Harmadszor: feltételeztem, hogy ez a terv alkalmat adna rá, hogy a bibliai literalizmust, azaz a Biblia betű szerint vételét alaposan körüljárjam, ami hatalmas és nagyon izgalmas

feladat. Amerikaiak milliói állítják, hogy szó szerint követik a Bibliát. Egy 2005-ös Gallup-felmérés szerint a megkérdezettek közel 33 százaléka mondta ezt, a *Newsweek* egy 2004-es felmérése viszont 55 százalékot hozott ki. A Biblia szó szerinti értelmezése – tegye bár zsidó vagy keresztény – alakítja az amerikai politikát a Közel-Keleten, a homoszexualitás, a sejt kutatás, az oktatás, az abortusz megítélését, de még azt is, hogy vehetünk-e sört vasárnap.

Erősen gyanítottam azonban, hogy szinte mindenkit a saját ízlése vezet, amikor „szó szerint” értelmezi a Bibliát. Az emberek kimazsolázzák azokat a részeket, amelyek beleillegnek terveikbe, mind a jobb-, mind pedig a baloldalon. Nálam erről szó sem lehet. Nem kis naivitással úgy képzeltem, hogy majd szépen lehántom az interpretáció rétegeit, s alattuk fellelem az igazi Bibliát. Ezt csak úgy tehetem meg, gondoltam, ha abszolút fundamentalistaként viselkedem. Nem ismerem majd félelmet. Pontosán azt fogom tenni, amit a Biblia mond, s ezenközben rájövök, hogy mi benne a nagyszerű és időtálló, és mi az, ami avított és idejétmúlt.

Ötletemet megosztottam felségemmel, Julie-val, és figyelmeztettem, hogy mindez jelentősen megváltoztathatja az életünket. Nem csikorgatta a fogait, és nem tépte a haját sem. Épp csak egy pici sóhaj hagyta el az ajkát: „Egy kicsit abban reménykedtem, hogy a következő könyved inkább Eleanor Roosevelttel élhetne vagy valami hasonló lesz.”

A családban, de barátaim és kollégáim körében is mindenkinek ugyanez volt a baja az ötlettel: hogy esetleg teljesen átveszem majd a bibliai szokásokat. Hogy valami kolostorban végzem mint bentlakó méhészt, esetleg beköltözöm Gil exnagybátyám jeruzsálemi lakásának vendégszobájába.

Aggályaik bizonyos szempontból teljesen jogosak voltak. Nem lehet alámerülni, és tizenkét hónapon át lubickolni a vallásban, majd úgy bukkanni elő, mintha mi sem történt volna. Nekem legalábbis nem ment. Fogalmazzunk így:

ha jelenlegi és korábbi énem leülne kávézni, valószínűleg jól kijönnének egymással, de mindegyik úgy ballagna ki a Starbucksból, hogy a fejét csóválja, és ezt mormolja maga elé: „Ennek a fickónak aztán vannak téveszméi.”

Ahogy a bibliai utazásoknál gyakran megesik, nekem is több olyan kitérőt kellett tennem, amelyekkel nem számoltam. Nem láttam előre, hogy birkát fogok őrizni Izraelben. Vagy hogy galambtojást simogatok. Hogy nyugalmat lelek az imádságban. Hogy amish vicceket hallgatok amish tolmácsolásban. Fel sem merült bennem, hogy esetleg szembe kell nézнем azzal, milyen abszurd módon tökéletlen vagyok. Nem láttam előre, hogy a Bibliában milyen furcsaságokra bukkanok. És arra sem számítottam, hogy – a kifejezést a Zsoltárok könyvéből kölcsönözve – menedékre és örömrre lelek benne.

Előkészületek

És olvassa az életének minden idejében...

– MÓZES V. KÖNYVE 17:19 –

2005. július 7-én, egy szándékosan véletlenszerűen kiválasztott napon megkezdem előkészületeimet. Előkapom a Bibliát, amely eddig könyvespolcom egyik sarkában húzódott meg. Nem emlékszem, hol szerezhettem, de pontosan úgy fest, mint a Szentírás platóni ideája. Mint egy biblia, amelynek valami ötvenes évében készített westernfilmben az a szerepe, hogy megállítsa a golyót, amely a főhős mellkasát készül kilyukasztani. A borítón megkopott, aranyozott betűkkel ez áll: Szent Biblia. A selyempapír vékonyságú lapok szeretett enciklopédiámra emlékeztetnek. A fekete bőrkötésnek épp olyan a szaga, mint szüleim 1976-os Plymouth Valiant autójáé. Megnyugtató, jó érzés.

Felnyitom. A címlapon ez áll: „E biblia tulajdonosa...” – majd verébfejbetűs kézírással egy hajdani barátnőm neve következik. Hm. Úgy tűnik, véletlenül sikerült lenyúlnom exkedvesem gyerekkori bibliáját. Nagyon remélem, hogy véletlenül történt. Már vagy tíz éve szakítottunk, nem is emlékszem pontosan. Ettől függetlenül nem valami jó előjel. Az a minimum, hogy mihelyt végeztem, visszajuttatom hozzá.

A Bibliának már korábban is olvasgattam részeit, de az egészet egyben, a Genezistől a Jelenések könyvéig még soha. Úgyhogy most ezt csinálom négy héten át, napi öt órában. Szerencsére a *Britannica*-project során hozzászoktam a maratoni olvasáshoz, úgyhogy tulajdonképpen kellemesen nosztalgikus hangulat fog el tőle.

Böngészés közben PowerBookomban rögzíték minden törvényt, minden útmutatást, minden morzsányi tanácsot, amit csak a szövegben találok. A végére lesz egy nagyon hosszú listám. Hetvenkét oldalra rüg. Több mint hétszáz szabály. Már maga a szám is megdöbbenő. Az életem minden részletéről rendelkeznek – hogyan beszéljek, egyem, tisztálkodjam, öltözzem, hogyan öleljem meg a feleségemet.

A szabályok jelentős része jót tesz majd nekem, és remélem, jobb embert csinál belőlem az év végére. Gondolok itt például a hazugságot tiltó parancsolatra. Nem kívánhatom el felebarátom holmiját. Nem lophatok. Szeretnem kell felebarátomat. Tisztelnem atyámat és anyámat. És csupa ilyen, tucatjával. Én leszek az Upper West Side Gandhija.

Vannak azonban szép számmal olyan utasítások is, amelyekről nehéz elhinni, hogy igazabb emberré tennének. Inkább csak furábbá, bogarasabbá, megszállottabbá, olyanná, aki jó eséllyel elriaszítja magától barátait és rokonait. Szex után kötelező a tisztálkodás. Ne ehetem olyan fa gyümölcsöt, amit öt éven belül ültettek. Mindennap ki kell fizetnem a nekem dolgozók bérét.

És ehhez jönnek még azok a parancsok, amelyek nem egyszerűen meghökkentőek, hanem kifejezetten illegálisak is. Mint például a bálványok lerombolására vonatkozó. Vagy amely szerint varázslókat kellene ölnöm, illetve ökröket áldoznom.

Szörnyű nagy feladat. Haditervre lesz szükségem. Meg kell hoznom bizonyos döntéseket.

1. Melyik Bibliát használjam?

A könyvespolcomról leemelt biblia az úgynevezett Revised Standard Version (általános javított kiadás), amelyről kiderül, hogy egész tisztességes fordításnak számít – tulajdonképpen a híres, 1611-es King James-Biblia egyik leszármazottja, csak megszabadították több olyan kifejezéstől, mint „néked” meg „tégedet”.

Kezdetnek megteszi. Tudni kell azonban, hogy ez csak egyike a rengeteg egyéb kiadásnak – a becslések szerint bibliából csak angol nyelven *háromezerféle* létezik. Egyik célom az, hogy kiderítsem, mit is mond valójában a Szentírás, ezért úgy döntök, hogy nem hagyatkozhatok egyetlen fordításra. Abból a háromezerből jó párat kell összevetnem, akár szembe is állítanom egymással.

Elmegyek egy manhattani bibliaboltba. Neonfényes, hatalmas üzlet, akkora, mint egy Wal-Mart áruház, elől hosszú pulton a pénztárgépek. Az én eladómat Chrisnek hívják, halk beszédű fickó, kidolgozott izomzata akár egy olimpiai súlyemelő. Megmutat nekem több asztalt, amelyekre bibliák vannak kirakva, mindenféle formátumban, külalakkal, különféle nyelvi változatokban – a hétköznapi stílusú Good News Bibliától egészen a fenségesen veretes stílusú Jeruzsálemi Bibliáig.

Rábök egy bibliára, szerinte arra lehet szükségem. Ezt a darabot pont olyanra tervezték, mint a *Seventeen* magazint, borítóján csinos (habár hosszú ujjú ruhába öltözött) modell

díszleg, mellette a kérdés: „Mekkora a spirituális IQ-d?” Nyissuk csak ki, még a végén olyan címetek találhatunk benne, mint például: „Rebeka, akinek muszáj irányítania.”

– Ez például akkor jó, ha a metrón utazik, és zavarban lenne, ha mások látnák, hogy a Bibliát olvassa – mondja Chris. – Erről pedig senki nem gondolná, hogy biblia.

Különös, de meggyőző érv. Ha máshonnan nem, innen megtudhatjuk, hogy világi városban élünk, ahol inkább elfogadják, ha egy felnőtt férfi kamaszlányoknak szóló magazint forgat, mint ha a Bibliát lapozza.

Két, bibliákkal megtömött szatyorral távozom az üzletből. Csakhogy ezzel még nincs vége a bevásárlásnak. Mihelyt hazaérek, rákattintok az *amazon.com*-ra, és beszerezem a Biblia több héber fordítását, meg vagy fél tucat hozzávaló kommentárt. A biztonság kedvéért megrendelem a *The Bible for Dummies* (Biblia idiotáknak), illetve a *The Complete Idiot's Guide to the Bible* (Idióták bibliakalauza) című műveket is – vagyis mindent, ami a 80-as IQ alatti népeiséget célozza meg.

És akkor még nem említettem azokat a bibliákat, amelyekkel a barátaim látnak el. Egyikük vízálló Természetjáró Bibliával lep meg, hogy akkor is tanulmányozhassam a Szentírást, ha odakint özvívíz vagy egyéb őtestamentumi időjárési körülmények uralkodnak. Volt, aki a hip-hop változatot küldte meg, melyben a következőképpen hangzik a Huszonharmadik zsoltár: „Az Úr nagyon ott van.” (A hagyományosabb fordítás szerint: „Az Úr az én pásztorom, nem szűkölködöm.”)

Összegezve: bibliákban nem szűkölködöm, a könyvkupac a derekamig ér.

2. Mit is jelent szó szerint követni a Bibliát?

Szó szerint követni a Bibliát – vagyis pontosan azt tenni, ami le van írva benne – nem egyszerűen csak riasztó kilátás. Veszelés is.

Gondoljuk csak végig: állítólag a 3. században az Órigenész nevű tudós szó szerint értelmezte Máté evangéliumának 19:12 passzusát („és vannak heréltek, a kik maguk herélték ki magukat a mennyek országáért”), és kasztrálta is magát. Órigenész később kora kiemelkedő teológusa lett – egyben a metaforikus értelmezés szószólója.

Vagy vegyünk egy másik példát: a 19. század közepén nagy vihart kavart, amikor a vajúdó nőknél először alkalmaztak érzéstelenítést. Többen úgy érezték, hogy ezzel megszegték az Úr Mózes I. könyvében (3:16) olvasható kinyilatkoztatását: „Felette igen megsokasítom viselősséged fájdalmait, fájdalommal szülsz magzatokat.” Ha újabb gyermekünk születik, merek-e majd odaállni Julie és az epidurális érzéstelenítéshez szükséges injekciós tű közé? Kötve hiszem.

Fogadni mernék, hogy nincs a Bibliának olyan passzusa, amelyet a történelem egy-egy adott időszakában ne értelmeztek volna szó szerint. Úgy döntöttem, nem választhatom minden körülmények közt a literalizmust. Szükségtelen hóbort, tévútra vezető megoldás lenne, és valószínűleg jó pár testrészem elvesztését eredményezné. Nem, nem... helyette a következő a tervem: megkísérlem kibogarászni minden egyes bibliai szabály vagy tanítás eredeti jelentését, és majd *azt* tartom be betűről betűre. Ha egyértelmű, hogy az adott passzus képletesen utal valamire – márpedig szerintem az eunuchos példában ez a helyzet –, akkor nem követem szó szerint. Ha azonban felmerül a legcsekélyebb kétely is – ahogy az nyilván nagyon gyakran bekövetkezik majd –, akkor inkább a literális, a szó szerinti értelmezés mellett teszem le a voksomat. Ha azt mondja az Írás, hogy ne hazudjak, akkor nem fogok hazudni. Ha arról beszél, hogy az istenkáromlókat meg kell kövezni, akkor már kezdem is gyűjtögetni a köveket.

3. *Az Ószövetséget vagy Újszövetséget kövessem – netán mindkettőt?*

A két Testamentum tanításainak jó része – sőt, talán a legnagyobb részük – hasonló, vannak azonban jelentősen eltérő gondolataik is. Ezért úgy döntöttem, hogy nagy vállalkozásomat két részre osztom.

Az év nagyobbik – úgy nyolc hónapnyi – részét az Ótestamentumnak szentelem, tekintve, hogy ebben található a Biblia előírásainak zöme. Az Ótestamentum harminckilenc könyvből áll, melyekben keveredik a történetmondás, a genealógia, a költészet és a sok-sok törvény. Már a mózesi első öt könyv is százával tartalmaz rendeleteket, beleértve a központi fontosságú Tízparancsolatot, s emellett jó párat azon atavisztikusabb természetű előírásokból, melyek például a homoszexuálisok kivégzéséről rendelkeznek. És akkor még nem is említettük az Ótestamentum további könyveinek isteni sugallatra létrejött meghagyásait. A Példabeszédek – Salamon király bölcsességének gyűjteménye – a házasságot és gyereknevelést illetően szolgál útmutatással. A Zsoltárok könyve azt mondja el, milyen módon imádjuk az Urat. Mindet be fogom tartani. Vagy legalábbis megpróbálom.

Mínt hogy hivatalosan zsidó vagyok, jóval otthonosabb érzés az Ószövetség irányelvei szerint élnem vagy ezekről írnom. (Többen inkább Zsidó Bibliának nevezik, mivel az Ó-előtag azt sugallja, hogy „idejétmúlt”, miközben az Új arra utal, mintha „feljavított” kiadás lenne.) Évem utolsó négy hónapjában azonban a Keresztény Biblia, az Újtestamentum tanításainak mélyére szeretnék hatolni – legalábbis megpróbálom.

Kihagyni az Újszövetséget olyan lenne, mint eltekinteni egy történet egyik felétől. Az evangelizációs mozgalom és ennek literalista bibliaértelmezése még ma is komoly tekintélynek örvend mind a jó emberek szemében (akik erősen szorgalmazták Darfur megsegítését), mind pedig – saját világiás

megítélésem szerint – az egyáltalán nem olyan jókéban (ezek az szélsőjobboldali fundamentalisták, akik a kreacionista mozgalom mögött állnak).

Természetesen ott vannak a keresztény literalisták leghíresebbjei – a Jerry Falwell- és Pat Robertson-féle konzervatívok is. Velük az év során valamivel később szándékszem találkozni. Szeretnék egy pillantást vetni olyan evangéliumi csoportokra, mint például a „Red-letter Christians” (Pirosbetűs Keresztények), akik főként arra összpontosítanak, hogy szó szerint kövessék Jézus tanításait az együttérzésről, erőszakmentességről és a vagyon újrafelosztásáról.

Vitatható, hogy az Újtestamentumnak vannak-e egyáltalán törvényei – attól függ, hogyan határozzuk meg a „törvény” szót –, van viszont számos tanítása, amelyet többé-kevésbé betűhűen követnek ma is, kezdve Jézus „fordítsd oda a másik orcádat”, illetve „szeresd ellenségedet” típusú tanácsain egészen Pál apostol ama kijelentéséig, mely szerint jobb, ha a férfiaknak rövid a hajuk. Őszintén szólva még nem dolgoztam ki minden részletet az Újtestamentum-projektben, de remélem, hogy ez is meglesz, mihelyt spirituális értelemben is sikerül megvetnem a lábam.

4. Legyenek-e tanácsadóim?

A Biblia azt mondja, „Nem jó, ha az ember egyedül van”. Pláne, ha vakon repül, mint én. Így hát a következő néhány hétben összegyűjtök egy spirituális tanácsadó testületet, amely rabbikból, lelkészekből és papokból áll; lesznek közöttük konzervatívok, s olyanok is, akiket csak egy hajszál választ el a kiközösítéstől. Lesznek közöttük barátaim barátai, s olyanok is, akiknek nevére a Bibliát kommentáló szakirodalomban bukkantam rá. Ha csak lehet, mindent megvitatok majd velük.

Még azt is megfogadom, hogy nem fogok otthon ülni a fenekemen. Ellátogatok egy sereg olyan csoporthoz, amely

a maga módján szó szerint értelmezi a Bibliát: ilyenek többek között az ultraortodox zsidók, a samaritánusok egy ősi szektája, valamint az amishék.

Vezetőim nemcsak tanáccsal szolgálnak, hanem kontextusba is helyezik a problémákat. Viszont egyetlen kérdésben sem ők mondják majd ki az utolsó szót, hanem a Biblia. Nem akarok kizárólagosan egy-egy hagyományt követni. Legyek bármily naiv vagy oktalan, egyedül akarom felfedezni a Bibliát, még akkor is, ha ez azzal jár, hogy kerülőutakon bókálászom. A barátaim ezt csak így nevezik: „csináld magad vallás”. Lehet, hogy ráeszmélek: nekem a hagyományok *egyikében* rejltő szépség felel meg a leginkább. Esetleg megalapítom saját zsidó-keresztény szektámat. Egyelőre nem tudhatom.

Ahogy arra számítottam is, nem mindenki tartotta nagyszerű ötletnek a projektet. Kate nagynéném, aki még azután is ortodox zsidó maradt, hogy elvált az ellentmondásos természetű Giltól, kijelentette, hogy – mint ezt mifelénk mondják –, mesüge* vagyok.

Először augusztus elején lebegtettem meg a tervet Kate előtt. Épp nagyapám házában ültük körül a nagy ebédlőasztalt. Kate korábban úszott egyet a medencében, s ekkorra már át is öltözött. (Szemérmességi okokból nem hajlandó fürdőruhát viselni, ezért valami hosszú, fekete lebernyegben mártózott meg a vízben, ami igen nagy hatással volt rám. A ruhadarab elég súlyosnak tűnt ahhoz, hogy akár egy vízimentőt is lehúzzon.) Amikor előadtam könyvem előfeltevését, szemöldökét majdnem a haja vonaláig felvonta. – Tényleg? – kérdezte.

Aztán elkacagta magát. Azt hiszem, kicsit talán örült, hogy pogány családjából valaki végre mutat némi érdeklődést a vallás iránt.

* ti. jiddis szóval. Héberül mesuggá.

Utána viszont rögtön aggodalmaskodni kezdett. – Oktalanság. A szájhagyomány útján fennmaradt törvényre lesz szükséged. Az nem úgy megy, hogy nekiesel az írott törvényeknek, és betartod őket. A szóbeli magyarázatok nélkül semmi értelmük.

A hagyományos zsidó álláspont a következő: a Bibliát – az írott törvényt – egyfajta gyorsírással jegyezték le. Ennek során annyira összetömörítették, hogy szinte már rejtjelezve van. És itt lépnek be a képbe a szóbeli törvények. A rabbik értelmezik számunkra a Bibliát a Talmudban és az ehhez hasonló könyvekben, amelyek mind a régi bölcsek szóbeli tanításain alapulnak. Amikor a Biblia azt parancsolja, hogy sabbatkor „pihenni” kell, akkor bizony szükségünk van a rab-
bikra, akik elmagyarázzák nekünk, hogy miből is áll ez a „pihenés”. Tornászni lehet? És főzni? Esetleg szabad belépni a *drugstore.com*-ra is?

A rabbik magyarázatai nélkül olyan lennék, mint az egyik nyolcvanas évek elején készült tévéshow, a *The Greatest American Hero** főszereplője, aki megtalálta ugyan az élenkvörös ruhát, amely szupererővel ruházta fel, csak hogy a kezelési útmutatót elvesztette, ezért folyton nekirepül a falnak.

Akadtak azonban konzervatív keresztények is, akiket meghökkenített vállalkozásom. Ők azt mondták, hogy nem érthetem meg igazán a Bibliát, ha nem fogadom el egyúttal Krisztus isteni természetét is. Azt is mondták, hogy számos addig betartandó törvényt – például az állatáldozatra vonatkozót – Jézus halála hatályon kívül helyezett.

Ekkor már nekem is kezdtek fenntartásaim lenni. Végére is, ezek jó érvek voltak. Úgy éreztem, kezdek meghasonlani, aggódtam megközelítésem, monumentális tudatlanságom, az előkészületek hiánya miatt, és (jó előre) amiatt is, hogy micsoda hibákat fogok elkövetni. Minél többet olvastam,

* A legnagyobb amerikai hős

annál inkább meggyőződésemmé vált, hogy a Biblia nem egyszerűen egy könyv. Ez a könyvek könyve, ahogy az egyik bibliamagyarázó nevezte. Nagyon szeretem az enciklopédiát is, de az enciklopédia nyomán nem alakult ki ezernyi közösség, amelyek mind a benne foglaltakra építenek. Nem alakította több mint három* évezreden át emberek millióinak cselekedeteit, értékeit, halálát, szerelmi életét, háborúit és divatját. Enciklopédiafordításért még senkit nem végeztek ki, ellentétben William Tyndale-lel, aki, miután kiadta a Biblia első angol nyelvű, széles körben elterjedt példányát, pontosan így járt. Enciklopédiára még egyetlen elnök sem esküdött fel. Az a minimum, ha azt mondom, hogy a Biblia elég félelmetes.

Szerencsére két kedvenc tanácsadómtól részesültem lelkesítő hangú beszédekben is. Egyikük Elton Richards tiszteletes, David barátom apja, aki épp nyugalomba vonult az iowai Des Moines-beli evangélikus kongregációjától. „A legelőre kicsapott pásztor” – mondja magáról. Neki számoltam be a tervemben kételkedők érveiről.

– Hát egyszerűen mondd azt nekik, hogy nagy benned az éhség és a szomjúság. Lehet, hogy nem ülsz velük egyazon asztalnál, de attól még nagy benned az éhség és szomjúság. Úgyhogy ők csak ne ítélkezzenek.

Egyszerűen imádom, ahogy beszél. Talán ennek az évnek a végére én is előállok néhány olyan fenséges, étellel kapcsolatos metaforával, amilyeneket Richards tiszteletestől hallok.

Együtt reggeliztem Andy Bachman rabbival, egy zseniális emberrel, aki Brooklyn egyik legnagyobb zsinagógájának, a Beth Elohim Hitközségnek a vezetője. Elmesélt nekem egy *midrást* – ez olyan történet vagy legenda, amely nincs ugyan

* Szigorúan a világi tudomány szempontjai szerint meglehetősen bizonytalan, mikor vált az Ószövetség írott, főképpen pedig kanonizált szöveggé. Indokoltabbnak tűnik a „több mint két és fél évezreden át”.

benne a Bibliában, de bibliai eseményekkel foglalkozik. Ez a midrás a Vörös-tenger szétválasztásáról szól.

– Mindannyian a *Tízparancsolat* című film egyik jelenetére gondolunk, amelyben Charlton Heston szerepel. Mózes felemeli a botját, mire a víz visszahúzódik. Csakhogy ez a midrás szerint nem így történt. Mózes felemelte a botját, mire a tenger nem vált ketté. Az egyiptomiak már a sarkukban voltak, és a tenger meg sem moccant. Ekkor egy Nachson nevű zsidó belegázolt a vízbe. Ment előre, és a víz először a bokájáig ért, aztán a térdéig, a derekáig, a válláig. És amikor már az orrcimpájánál volt, akkor a tenger kettévált. A lényeg az, hogy néha csak akkor történnek csodák, ha belevetjük magunkat abba, ami előttünk van.

Pontosan ezt tettem. És most következzenek mindaz, ami történt.

Első hónap: szeptember

Az Istent féljed, és az ő parancsolatait megtartsad; mert ez az embernek földolga!

– PRÉDIKÁTOR KÖNYVE 12:15 –

Itt az első nap, és már most úgy érzem magam, mintha a hulámok egy méterrel a fejem fölött összecsaptak volna.

Projektem kezdő napjának szeptember elsejét választottam, attól a perctől, hogy felébredek, a Biblia uralkodik el az életemen. Nem tehetek semmit úgy, hogy ne kezdenék el aggódni amiatt, hogy esetleg megsértek egy bibliai törvényt. Még mielőtt nagy levegőt vennék, hogy belefogjak, gondolatban előbb végig kell futnom egy hosszú listán, amely a szabályokkal kapcsolatos teendőimet tartalmazza.

Amelyek teljesítése már kezdődik is, mihelyt kinyitom a szekrényajtót, hogy felöltözzem. A Biblia tiltja, hogy a férfiak asszonyruhába öltözzenek (Mózes V. könyve 22:5), így hát a kényelmes Dickinson College feliratú pulóverről szó sem lehet. Eredetileg ugyanis a feleségemé volt.

A Biblia azt is mondja, hogy kerüljük a kevert vagyis kétféle alapanyagú ruhát (Mózes III. könyve 19:19), ezért kénytelen vagyok naftalinba tenni poliészter-pamut anyagú *Esquire* magazinós pólómat.

Na és a cipő? Viselhetek bőrcipőt? A nappaliba megyek, bekapcsolom a PowerBookomat, és megnyitom a „Bibliai szabályok” fájlt. Lemegyek az állatokról szóló rendelkezésig. A disznóbőr és kígyóbőr ugyan eléggé vitatható, de úgy fest, hogy a jó öreg marhabőr engedélyezve van.